

MỤC LỤC

NGHIÊN CỨU

- Trần Thị Lê.** Các nhân tố tác động đến hiệu quả hợp tác quốc tế của các cơ sở giáo dục đại học Việt Nam 1
- Nguyễn Ngọc Hằng Minh.** Cơ sở lí luận về quản lý dạy học theo dự án trong các trường đại học 7
- Nguyễn Tiến Dũng, Nguyễn Thị Hà Thu.** Một số định hướng huy động tiềm lực khoa học công nghệ cho công tác giáo dục và đào tạo trong bối cảnh cách mạng công nghiệp 4.0 12
- Hoàng Thị Thu Huyền.** Giải pháp về quản lý sử dụng nguồn vốn viện trợ không hoàn lại trong giáo dục 17
- Nguyễn Minh Huyền, Phạm Hoàng Khánh Linh, Nguyễn Thu Hằng.** Ứng dụng Marketing điện tử trong tuyển sinh tại trường đại học thuộc khối OECD và khuyến nghị tại Việt Nam thời kỳ Covid-19 21
- Nguyễn Tiến Sinh, Nguyễn Thu Trang.** Vận dụng vòng tròn Deming trong đổi mới quản lý đánh giá quá trình theo tiếp cận năng lực ở trường đại học 31
- Nguyễn Đình Huy.** Các xu hướng tác động tới kiểm định chất lượng giáo dục và việc xây dựng tiêu chuẩn đánh giá trường trung học cơ sở 35

Ý KIẾN - TRAO ĐỔI

- Đặng Thị Phương Duyên.** Giảng dạy các nguyên tắc phương pháp luận duy vật biện chứng cho sinh viên thông qua thực tế phòng chống dịch covid-19 ở Việt Nam 41
- Hà Vũ Long.** Phát triển năng lực tư duy biện chứng cho sinh viên qua dạy và học môn Triết học Mác - Lênin tại Học viện An ninh Nhân dân 47
- Nguyễn Thị Bích Hạnh, Lê Thị Huyền Trân.** Phát triển năng lực toán học cho học sinh lớp 1 thông qua sử dụng các bài tập số và phép tính 52
- Đặng Ngọc Trinh.** Đổi mới quản lý dạy học môn Toán ở trường trung học cơ sở theo tiếp cận phát triển năng lực học sinh 59
- Nguyễn Anh Thắng.** Các yếu tố ảnh hưởng đến chất lượng giảng dạy kỹ năng mềm tại Học viện Kỹ thuật Mật mã 64
- Dương Thị Thu Huyền.** Đánh giá kết quả học tập trong giảng dạy ngoại ngữ 72
- Nguyễn Văn Tường, Phan Nguyễn Đông Trường, Tô Huỳnh Ngọc Nhã, Võ Thanh Tuyền, Thiềm Phương Anh.** Ảnh hưởng của năng lực tự học đến kết quả học tập của sinh viên chưa tốt nghiệp đúng hạn trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh 78
- Phạm Tiến Đông.** Đổi mới hoạt động ngoại khóa trong dạy học môn Lịch sử ở trường trung học phổ thông trong giai đoạn hiện nay 87

THỰC TIỄN

- Tổng Ngọc Thắng.** Quản lý bồi dưỡng năng lực lập kế hoạch dạy học cho giáo viên các trường trung học cơ sở thành phố Bắc Ninh, tỉnh Bắc Ninh theo khung Chương trình giáo dục phổ thông 2018 95
- Nguyễn Thị Nhã.** Quản lý xây dựng chương trình đào tạo trình độ cao đẳng tại Trường Cao đẳng Bách khoa Việt Nam 102
- Đỗ Anh Dũng, Trần Thị Thúy.** Quản lý quy trình thực hiện tự đánh giá chất lượng cơ sở giáo dục tại Học viện Cảnh sát Nhân dân 110
- Nguyễn Thị Kim Thu.** Nâng cao hiệu quả tự học môn Kinh tế chính trị cho sinh viên Trường Đại học Tài nguyên và Môi trường Hà Nội trong giai đoạn hiện nay 115
- Lê Thị Thu Trang.** Thực trạng quản lý giáo dục y đức cho sinh viên ngành điều dưỡng trong các trường cao đẳng y tế hiện nay 122
- Bùi Thị Kiều Thơ.** Giải pháp về quản lý hoạt động giáo dục văn hóa dân tộc cho các trường dân tộc nội trú cấp tỉnh trong bối cảnh đổi mới giáo dục 128
- Nguyễn Thị Bạc, Lê Văn Thăng.** Thực trạng quản lý hoạt động tư vấn học đường ở các trường trung học phổ thông huyện Củ Chi, Thành phố Hồ Chí Minh 134
- Đào Thị Thu Hằng.** Thực trạng quản lý hoạt động bồi dưỡng năng lực chuyên môn cho giáo viên trường trung học phổ thông trên địa bàn tỉnh Nam Định 140
- Nguyễn Thị Lan Phương.** Quản lý giáo dục kỹ năng tìm kiếm sự hỗ trợ cho học sinh các trường trung học cơ sở quận Bắc Từ Liêm, Thành phố Hà Nội 148

ĐỔI MỚI HOẠT ĐỘNG NGOẠI KHÓA TRONG DẠY HỌC MÔN LỊCH SỬ Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY

Phạm Tiến Đông¹

Tóm tắt. Hoạt động ngoại khóa bộ môn lịch sử có vai trò quan trọng trong việc thực hiện mục tiêu môn học, nhất là việc bổ sung các kĩ năng và kinh nghiệm sống cho học sinh, giúp học sinh phát triển một cách toàn diện, hình thành, phát triển các năng lực cơ bản, định hướng được những giá trị tốt đẹp cho tương lai... Hoạt động ngoại khóa lịch sử đã tồn tại khá lâu, bên cạnh những mặt tích cực, đã bộc lộ không ít hạn chế và bất cập trước yêu cầu đổi mới mạnh mẽ và sâu rộng như hiện nay, vì thế, việc đổi mới các hoạt động ngoại khóa lịch sử là một trong những vấn đề cấp thiết đối với việc dạy và học bộ môn lịch sử ở trường trung học phổ thông. Bài viết nhấn mạnh về những yêu cầu cơ bản khi chúng ta tiến hành đổi mới các hoạt động ngoại khóa bộ môn lịch sử để đáp ứng được những mục tiêu của chương trình giáo dục đã đặt ra.

Từ khóa: Yêu cầu, đổi mới, hoạt động ngoại khóa môn lịch sử.

1. Đặt vấn đề

Hoạt động ngoại khóa là một hình thức tổ chức dạy học quan trọng, đem lại nhiều tác dụng to lớn, góp phần đổi mới mạnh mẽ phương pháp giáo dục đào tạo, nâng cao chất lượng giáo dục[9]. Thông qua hoạt động ngoại khóa, học sinh được trải nghiệm thực tế, được mở rộng kiến thức, hình thành kĩ năng làm việc thực tiễn, tạo điều kiện cho các em phát triển sau này. Hoạt động ngoại khóa là một nội dung quan trọng trong việc thực hiện đường lối đổi mới hoạt động giáo dục và đào tạo của Đảng. Quá trình đổi mới hoạt động giáo dục và đào tạo của Đảng chính là nhằm mục đích tạo ra những công dân toàn cầu, những công dân đáp ứng được sự nghiệp xây dựng và phát triển đất nước trong giai đoạn mới, những công dân không những có kiến thức vững chắc mà còn có những kĩ năng cần thiết để có thể tồn tại và phát triển trong xã hội mới. Mà những kĩ năng đó, một phần được hình thành từ hoạt động ngoại khóa, trong đó có ngoại khóa bộ môn Lịch sử. Nhất là ở thời điểm mà việc học tập bộ môn Lịch sử đang trở nên đáng báo động như hiện nay.

Đổi mới hoạt động ngoại khóa bộ môn Lịch sử cũng là một phần trong đổi mới phương pháp dạy học lịch sử. Xã hội đang đặt ra cho bộ môn Lịch sử nhiều thử thách khi chất lượng dạy học bộ môn ngày càng đi xuống. Một trong những nguyên nhân được chỉ ra đó chính là quá trình dạy và học lịch sử quá ôm đồm, nhàm chán, nặng về lí thuyết, thiếu tính thực tiễn, ngại đổi mới phương pháp giảng dạy... Do đó, đổi mới phương pháp dạy học lịch sử thì phải đổi mới cả trong những giờ dạy chính khóa và cả những hoạt động ngoại khóa. Mục tiêu là tạo nên sự đam mê cho HS trong việc học tập bộ môn Lịch sử, góp phần thực hiện mục tiêu môn học đã đề ra.

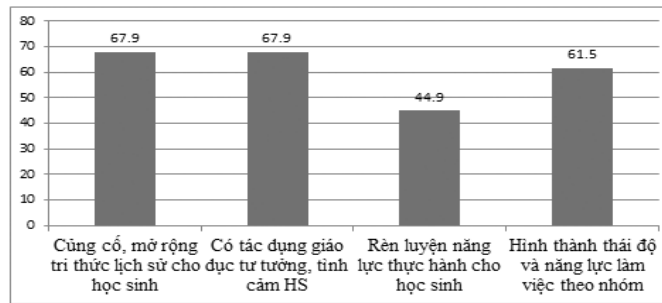
2. Vai trò của hoạt động ngoại khóa trong dạy học lịch sử ở trường trung học phổ thông

Hoạt động ngoại khóa lịch sử là một bộ phận của hoạt động dạy học lịch sử. Hoạt động này sẽ giúp cho việc dạy và học lịch sử có cơ sở thực tế, tạo cho học sinh có môi trường thực hành, từ đó cũng góp phần tạo hứng phấn cho giờ học chính khóa, nâng cao vốn sống, vốn hiểu biết của cả thầy và trò trong quá trình dạy

¹Trường Đại học Vinh
e-mail: tiendong@vinhuni.edu.vn

và học, đặc biệt hướng đến việc phát triển năng lực toàn diện của người học. Hoạt động ngoại khóa lịch sử có những vai trò to lớn như sau:

Thứ nhất: Hoạt động ngoại khóa là một hình thức tổ chức dạy học quan trọng, đem lại nhiều tác dụng to lớn, góp phần đổi mới mạnh mẽ phương pháp giáo dục đào tạo, nâng cao chất lượng giáo dục. Để xác định tầm quan trọng của các hoạt động ngoại khóa lịch sử, các nhà nghiên cứu đã chỉ ra việc thực hiện và triển khai cụ thể các hoạt động ngoại khóa lịch sử góp phần giúp HS thực hiện tốt hơn các mục tiêu dạy học đề ra, trong đó có mục tiêu giáo dục toàn diện nhân cách HS.



Hình 1. Vai trò của hoạt động ngoại khóa đối với sự phát triển toàn diện của HS (kết quả khảo sát giáo viên và học sinh trên địa bàn tỉnh Nghệ An)

Thứ hai: Tổ chức các hoạt động ngoại khóa là một biện pháp thực hiện nguyên lí giáo dục của Đảng ta: học đi đôi với hành, lý luận gắn liền với thực tiễn nhà trường và cuộc sống xã hội, góp phần thực hiện đổi mới phương pháp dạy học nói chung và phương pháp dạy học lịch sử nói riêng. Quá trình đổi mới hoạt động giáo dục và đào tạo của Đảng chính là nhằm mục đích tạo ra những công dân toàn cầu, những công dân đáp ứng được sự nghiệp xây dựng và phát triển đất nước trong giai đoạn mới, những công dân không những có kiến thức vững chắc mà còn có những kĩ năng cần thiết để có thể tồn tại và phát triển trong xã hội mới. Mà những kĩ năng đó, một phần được hình thành từ hoạt động ngoại khóa, trong đó có ngoại khóa bộ môn Lịch sử. Nhất là ở thời điểm mà việc học tập bộ môn Lịch sử đang trở nên đáng báo động như hiện nay.

Thứ ba: Đổi mới hoạt động ngoại khóa bộ môn Lịch sử cũng là một phần trong đổi mới phương pháp dạy học lịch sử. Xã hội đang đặt ra cho bộ môn Lịch sử nhiều thử thách khi chất lượng dạy học bộ môn ngày càng đi xuống. Do đó, đổi mới phương pháp dạy học lịch sử thì phải đổi mới cả trong những giờ dạy chính khóa và cả những hoạt động ngoại khóa. Mục tiêu là tạo nên sự đam mê cho HS trong việc học tập bộ môn Lịch sử, góp phần thực hiện mục tiêu môn học đã đề ra.

Nhận thức được tầm quan trọng của hoạt động ngoại khóa bộ môn Lịch sử, thời gian qua, việc tổ chức các hoạt động ngoại khóa bộ môn Lịch sử đã được nhiều trường THPT triển khai và có những kết quả nhất định, tuy nhiên, bên cạnh đó, việc tổ chức hoạt động ngoại khóa còn có nhiều vấn đề cần phải đổi mới. Chúng tôi đã tiến hành khảo sát, đánh giá thực trạng về việc tổ chức các chương trình hoạt động ngoại khóa ở các trường THPT trên địa bàn tỉnh Nghệ An, từ đó chỉ ra những hoạt động ngoại khóa đã được tổ chức, thực trạng của việc tổ chức các hoạt động ngoại khóa, mức độ tham gia của HS và chất lượng tổ chức các hoạt động ngoại khóa. Từ đó, đánh giá thực trạng, nêu ra những vấn đề đặt ra khi đổi mới trong hoạt động ngoại khóa bộ môn lịch sử.

Bảng 1. Mức độ tổ chức các hoạt động ngoại khóa lịch sử ở trường trung học phổ thông (kết quả khảo sát giáo viên và học sinh trên địa bàn tỉnh Nghệ An)

Tên hoạt động	Số phiếu	Tỷ lệ %
Đọc sách	1746	79.11
Kể chuyện lịch sử	1307	59.22
Nói chuyện lịch sử	1130	51.20
Trao đổi, thảo luận	1404	63.62
Tham gia lễ hội truyền thống	1516	68.69
Tham quan lịch sử	1296	58.72

Thi tìm hiểu lịch sử	1434	64.98
Dạ hội lịch sử	349	15.81
Sưu tầm tài liệu lịch sử địa phương	1693	76.71

Như vậy, có thể thấy hầu hết các hoạt động ngoại khóa đều được các trường THPT triển khai, tuy nhiên thực tế nhiều học sinh vẫn cho rằng việc tổ chức hoạt động ngoại khóa lịch sử là không cần thiết, mang tính hình thức. Nguyên nhân là do hình thức tổ chức của các hoạt động ngoại khóa còn đơn điệu, số lượng tổ chức nhiều chưa nói lên chất lượng của các hoạt động ngoại khóa. Đây chính là vấn đề mà chúng ta cần phải đổi mới: không chỉ tăng về số lượng tổ chức các hoạt động ngoại khóa mà còn phải nâng cao chất lượng hoạt động ngoại khóa để HS thấy được điều đó là cần thiết, là có giá trị và ý nghĩa đối với các em. Điều này được lý giải ở kết quả đánh giá hiệu quả tổ chức hoạt động ngoại khóa qua kết quả mà chúng tôi đã điều tra. Cụ thể:

- Đánh giá về hiệu quả tổ chức của các hoạt động ngoại khóa được tổ chức ở trường phổ thông, các trường đều cho rằng hoạt động ngoại khóa thường chỉ đạt kết quả ở mức độ khá (chiếm hơn 50% câu trả lời) hoặc không trả lời (chiếm hơn 15%).

- Đối với sự tổ chức hoạt động ngoại khóa của các giáo viên, khảo sát cho thấy giáo viên chỉ tổ chức các hoạt động ngoại khóa trong những dịp quan trọng, không coi đó là một hoạt động học tập có tầm quan trọng tương đương với hoạt động chính khoá. Mức độ thường xuyên tổ chức các hoạt động ngoại khóa không cao, (chiếm 43,88% số lượng khảo sát).

- Đối với sự hứng thú của HS với các hoạt động ngoại khóa lịch sử: Phần lớn HS chỉ đánh giá ở mức độ bình thường đối với các hoạt động ngoại khóa lịch sử mà các em được tham gia (ví dụ hoạt động ngoại khóa Đọc sách chiếm 38% HS được khảo sát cho rằng mức độ yêu thích và thấy hiệu quả của các hoạt động là bình thường; hoạt động trao đổi, thảo luận được HS đánh giá là bình thường chiếm tới 45%). Như vậy, HS chưa thực sự hứng thú với các hoạt động được tổ chức (số HS yêu thích hoạt động chỉ dao động trong khoảng 10% (hoạt động nói chuyện lịch sử) đến 30% (hoạt động dạ hội lịch sử)).

- Về sự tham gia của HS đối với các hoạt động ngoại khóa mà trường tổ chức (điều này phụ thuộc mật thiết vào việc trường có tổ chức hoạt động ngoại khóa đó không để HS tham gia), chúng tôi khảo sát được kết quả mà HS tham gia:

Bảng 2. Mức độ tham gia của học sinh vào các hoạt động ngoại khóa lịch sử ở trường trung học phổ thông (kết quả khảo sát giáo viên và học sinh trên địa bàn tỉnh Nghệ An)

Tên hoạt động	Có tham gia	Không tham gia	Không trả lời
Đọc sách	79.1	18.7	2.2
Kể chuyện lịch sử	59.2	35.2	5.6
Nói chuyện lịch sử	51.2	43.7	5.1
Trao đổi, thảo luận	63.6	32.5	3.9
Tham gia lễ hội truyền thống	68.7	28.4	2.9
Tham quan lịch sử	58.7	37.1	3.9
Thi tìm hiểu lịch sử	65.0	31.1	3.9
Dạ hội lịch sử	75.7	15.8	8.5
Sưu tầm LS địa phương	76.7	21.6	21.7

3. Một số yêu cầu cơ bản đổi mới hoạt động ngoại khóa trong dạy học môn lịch sử trong giai đoạn hiện nay

Từ thực tiễn đó, nhằm mục đích phát huy hết vai trò của hoạt động ngoại khóa lịch sử và bộ môn lịch sử, cùng với việc điều chỉnh chương trình, sách giáo khoa, phương pháp dạy học thì một vấn đề đặt ra đối với việc dạy và học bộ môn lịch sử ở trường THPT đó là cần đổi mới các hoạt động ngoại khóa. Nhưng việc đổi mới hoạt động ngoại khóa không có nghĩa là thay đổi hoàn toàn, đổi mới một cách tùy tiện, thiếu nguyên tắc mà theo chúng tôi việc đổi mới các hoạt động ngoại khóa cần tuân thủ các yêu cầu cơ bản sau đây:

3.1. Xác định đúng đắn vai trò, vị trí của hoạt động ngoại khóa trước yêu cầu đổi mới

Vấn đề đầu tiên có ảnh hưởng quyết định tới thành công của hoạt động đổi mới chính là phải thay đổi nhận thức về vai trò và vị trí của hoạt động ngoại khóa trong dạy học lịch sử hiện nay. Bởi không coi trọng vị trí khách quan vốn có của hoạt động ngoại khóa, không thể tiến hành có hiệu quả các hoạt động đổi mới.

Những bất cập trong dạy học lịch sử nói chung và hoạt động ngoại khóa lịch sử trường phổ thông vừa qua đều bắt nguồn vừa sâu xa, vừa trực tiếp từ những quan niệm và nhận thức không đúng về vai trò và vị trí của bộ môn Lịch sử. Thậm chí có lúc bộ môn Lịch sử bị coi nhẹ, bị tầm thường hóa, bị tích hợp và có xu hướng bị thủ tiêu trong hệ thống các môn học ở trường phổ thông. Vấn đề đặt ra hiện nay đó là: Làm thế nào để thay đổi nhận thức và coi trọng đúng mức, để có sự đầu tư thỏa đáng cho bộ môn Lịch sử nói chung và các hoạt động ngoại khóa lịch sử nói riêng? đó là nhiệm vụ lâu dài, gian khó và cần phải có sự vào cuộc đồng bộ của các cấp, các ngành, của cán bộ quản lý giáo dục, của giáo viên và HS, trong đó đội ngũ giáo viên lịch sử có một vị trí quan trọng đặc biệt, bởi giáo viên vừa là người tham mưu, vừa là người trực tiếp tổ chức và quyết định chất lượng của hoạt động ngoại khóa. Và chính chất lượng và hiệu quả của hoạt động ngoại khóa lịch sử sẽ là cơ sở quan trọng nhất để góp phần quan trọng vào việc thay đổi nhận thức về vai trò và vị trí của hoạt động quan trọng này. Chính vì thế, phải luôn nâng cao nhận thức cho cán bộ, giáo viên, HS và các lực lượng xã hội tham gia hoạt động giáo dục khác về vị trí, vai trò của hoạt động ngoại khóa, xem hoạt động ngoại khóa là một bộ phận không thể thiếu của quá trình dạy học, hoạt động ngoại khóa có sự kết nối chặt chẽ, hoàn thiện trong quá trình giáo dục, nó nhằm hướng tới việc đào tạo và hình thành những phẩm chất và năng lực cần có của con người mới trong xã hội hội nhập và phát triển. Phải xem hoạt động ngoại khóa là một hoạt động của quá trình dạy học, là việc làm thường xuyên trong quá trình dạy học ở các trường trung học phổ thông (THPT).

3.2. Đảm bảo mục tiêu dạy học và định hướng phát triển năng lực học sinh

Mục tiêu dạy học là yêu cầu cơ bản có tính nguyên tắc trong dạy học nói chung và dạy học lịch sử nói riêng, bởi đây là mục tiêu không chỉ có giá trị về nội dung khoa học, mà còn là định hướng có ý nghĩa chính trị không chỉ của một môn học mà đối với cả một nền giáo dục.

Lịch sử là môn học thường xuyên có nội dung chính trị, có ảnh hưởng trực tiếp tới nhiệm vụ giáo dục tư tưởng, đạo đức, nhân cách của HS, vì thế việc đảm bảo mục tiêu dạy học là yêu cầu đầu tiên của hoạt động dạy học lịch sử. Không những thế, yêu cầu này còn cao hơn đối với hoạt động ngoại khóa, bởi hoạt động ngoại khóa là hoạt động mở, không cố định nội dung cụ thể trong chương trình, ở đó tính chủ động và năng động của giáo viên và HS rất cao. Chính đặc điểm này đã đòi hỏi việc đổi mới hoạt động ngoại khóa phải đặc biệt quan tâm tới mục tiêu dạy học, cả về nội dung, hình thức cụ thể, tránh sa đà vào hình thức, chạy theo thành tích, phong trào mà xa rời đặc trưng của môn học, bài học cụ thể. Điều này còn quan trọng hơn trong thời đại bùng nổ thông tin như hiện nay, khi mà bên cạnh nguồn thông tin mới, đa dạng, cập nhật, còn tồn tại nhiều và rất nhiều các nguồn thông tin sai lệch, xuyên tạc, tác động tiêu cực tới thế hệ trẻ. Vì thế, đổi mới dạy học nói chung và hoạt động ngoại khóa nói riêng, một mặt phải hướng tới cái tốt, cái tích cực, phù hợp với mục tiêu dạy học, mặt khác phải đặc biệt chú trọng tới các tác động tiêu cực, tới những noc độc vô cùng nguy hại về tư tưởng đang có nguy cơ tấn công vào đời sống học đường.

Trên cơ sở đảm bảo mục tiêu môn học, hoạt động ngoại khóa bộ môn Lịch sử nói riêng và môn Lịch sử nói chung sẽ góp phần phát triển các năng lực của học sinh như:

- Năng lực môn học: Năng lực tái hiện, tư duy, đánh giá. Nhận thức được quy luật phát triển của nhân loại, những quy luật đặc thù của các nước, trong đó có Việt Nam làm nền tảng để vận dụng kiến thức lịch sử để giải quyết vấn đề thực tiễn đặt ra, giải thích những vấn đề thời sự đang diễn ra... phát triển năng lực thực hành bộ môn.

- Hình thành các năng lực chung cho HS: Theo chương trình THPT mới thì 03 năng lực chung cho HS đó là: năng lực tự chủ và tự học, năng lực giao tiếp và hợp tác, năng lực giải quyết vấn đề và sáng tạo

- Bồi dưỡng tư tưởng phẩm chất thái độ. Giúp cho các em thấy được các giai đoạn phát triển của lịch sử nhân loại, các quy luật của lịch sử nhân loại, đồng thời thấy được tiến trình phát triển của Việt Nam qua các

thời kì từ dựng nước đến đấu tranh bảo vệ Tổ quốc, hiểu biết thêm về một số lĩnh vực khác trong đời sống. Bồi dưỡng tình cảm yêu quê hương, đất nước, tự hào với truyền thống của quê hương, của dân tộc từ đó khơi dậy thái độ trách nhiệm của cá nhân. Hiểu rõ hơn về xu thế hội nhập hiện nay để có những nhận thức đúng đắn và định hướng thái độ của bản thân trước các vấn đề của cuộc sống.

Học lịch sử không chỉ nhớ lịch sử mà phải biết vận dụng lịch sử vào cuộc sống. Mỗi thành công hay thất bại của quá khứ sẽ để lại những bài học kinh nghiệm cho hiện tại, “ôn cố nhi chi tân” học là để áp dụng, để xử lý những vấn đề mà cuộc sống đặt ra, đó mới là giá trị to lớn nhất mà lịch sử để lại cho xã hội loài người và cho mỗi người khi học sử. Đó chính là tính thống nhất giữa “sử” và “luận” của kiến thức lịch sử. Thời Hy Lạp cổ đại, các nhà sử học đã khẳng định lịch sử là bó đuốc soi đường đi tới tương lai. Những thành công hay thất bại của quá khứ, luôn có trong đó những bài học, những kinh nghiệm để mỗi thế hệ sau biết để răn mình, biết để tu thân, biết để không dẫm lên vết xe đổ của thời đã qua và biết sống tốt, xây dựng và bảo vệ tổ quốc vững chãi hơn. Bài học của quá khứ không bao giờ là cũ so với những thế hệ sau, vấn đề là các thế hệ sau sẽ vận dụng điều đó như thế nào, học như thế nào và tiến hành thực tiễn như thế nào. Đây chính là vai trò, vị trí của người dạy sử. Người giáo viên dạy Lịch sử khác với những giáo viên dạy các môn khác, dạy lịch sử là giáo viên phải đưa vào đó, tình cảm, thái độ của mình, là vui, là buồn với mỗi sự kiện lịch sử, là đưa HS đi về quá khứ như nó đang diễn ra, là đưa học sinh thấy được những bài học từ thất bại, những kinh nghiệm từ thành công để biết sống, biết học, biết rèn luyện bản thân đáp ứng được yêu cầu phát triển của xã hội. Đặc biệt, trong bối cảnh hiện nay, với sự phát triển của công nghệ thông tin, sự kết nối toàn cầu, những kiến thức, những cái nhìn về lịch sử có thể bị xuyên tạc, bị bóp méo, bị nhìn phiến diện thì người giáo viên dạy sử phải biết định hướng cho học sinh trong quá trình tiếp nhận thông tin từ mạng xã hội, từ các kênh thông tin đa chiều. Cái nhìn đa chiều là cần thiết, lịch sử không chỉ có màu hồng, không chỉ có thành công mà không có những sai lầm, những thất bại, nhưng nhìn đa chiều như thế nào, nhận thức sự thành công hay thất bại như thế nào? Đó chính là một trong những thách thức mà người giáo viên dạy sử phải giải quyết để định hướng tốt cho học sinh, giúp học sinh hiểu đúng, hiểu rõ về mỗi sự kiện lịch sử và từ đó định hình những cách thức ứng xử linh hoạt cho thực tại và tương lai.

3.3. Đảm bảo tính kế thừa trong đổi mới hoạt động ngoại khóa

Trong những năm gần đây, trên con đường tìm tòi nhằm khắc phục những bất cập có thể coi như khủng hoảng của dạy học lịch sử, rất nhiều các biện pháp đổi mới đã được vận dụng, đặc biệt là các hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp, trong đó có ngoại khóa của bộ môn Lịch sử. Hoạt động trải nghiệm, hay là trải nghiệm sáng tạo được đặc biệt quan tâm, đến mức có lúc nó được coi như một môn học độc lập và bắt buộc trong chương trình chính khoá. Với môn Lịch sử, hoạt động trải nghiệm dường là một cứu cánh, nhằm mang lại những luồng khí mới cho dạy học lịch sử. Và cũng dường như, trên thực tế, người ta đã lãng quên các hoạt động ngoại khóa truyền thống. Các hoạt động Đọc sách, Kể chuyện và Nói chuyện lịch sử, Tham quan lịch sử trong ngoại khóa... dần dần bị che lấp hoặc được thay thế bởi các hoạt động trải nghiệm ồn ào, mà nhiều khi đó chỉ là sự thay thế bằng một cái tên gọi mới mà thôi. Trên thực tế, không ít các hình thức tổ chức hoạt động ngoại khóa truyền thống của bộ môn Lịch sử đã lạc hậu. Điều đó cũng dễ hiểu, bởi nó đã ra đời và song hành với bộ môn Lịch sử từ nhiều thập kỷ nay, rất nhiều những quan niệm và các điều kiện liên quan đến các hoạt động này đã thay đổi, thậm chí là thay đổi căn bản. Nhưng như thế không có nghĩa là nó không còn giá trị. Từ trong bản chất của các hình thức ấy vẫn còn những hạt nhân hợp lý, gắn liền với bản chất đặc trưng của nhận thức và học tập lịch sử. Vấn đề là chúng ta phải khai thác những giá trị truyền thống ấy như thế nào và bằng phương pháp như thế nào mà thôi. Ví như hình thức Đọc sách trong ngoại khóa lịch sử chẳng hạn. Vào những năm 60 và 70 của thế kỷ trước, tức là cách đây chừng nửa thế kỷ, thông tin tư liệu nói chung, sách nói riêng còn rất hiếm hoi và đọc sách là một hình thức dạy học cần thiết và hấp dẫn. Nhưng ngày nay, khi thông tin bùng nổ, các phương tiện truyền thông quá phát triển, nguồn tư liệu quá phong phú, nhiều người cho rằng đọc sách dường như đã mất vị trí lịch sử của nó. Vấn đề lại không đơn giản như thế nếu chúng ta biết kế thừa những giá trị quan trọng của đọc sách và vận dụng một cách hợp lý trong hoàn cảnh và điều kiện mới. Hoặc có người đề xuất nên thay thế Dạ hội lịch sử, một trong những hoạt động cơ bản của ngoại khóa truyền thống, bằng hoạt động mới, hoạt động trải nghiệm. Đây là một quan điểm cực

đoan, thiếu cơ sở khoa học và thực tiễn, đặc biệt là vi phạm nghiêm trọng nguyên tắc kế thừa trong khoa học. Bởi mỗi hình thức hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp đều có vai trò, vị trí và thích ứng với những điều kiện cụ thể, không biết khai thác, kết hợp hoặc kế thừa các hình thức ấy là tước đi những giá trị truyền thống vốn có, làm hạn chế chất lượng và hiệu quả của các hoạt động ngoại khóa của bộ môn Lịch sử trong dạy học ở trường phổ thông hiện nay.

Có thể nói, khai thác, kế thừa và phát huy kinh nghiệm của hoạt động ngoại khóa truyền thống là một trong những yêu cầu quan trọng trong đổi mới hoạt động ngoại khóa của bộ môn Lịch sử ở trường phổ thông hiện nay.

3.4. Phù hợp với đối tượng học sinh và điều kiện nhà trường

Để thực hiện có chất lượng giáo dục, mọi hoạt động trong nhà trường bên cạnh xuất phát từ mục tiêu đào tạo thì đó còn dựa vào sự hứng thú, tự nguyện của học sinh. Chỉ khi học sinh tham gia tích cực vào các hoạt động ngoại khóa thì những mục đích về giáo dục, giáo dưỡng và phát triển của hoạt động ngoại khóa mới được đảm bảo.

Các hoạt động ngoại khóa được tổ chức cần phải phù hợp với điều kiện khả năng thực tế của các trường THPT, phù hợp với nhu cầu và nguyện vọng của giáo viên và học sinh đang công tác và học tập tại trường THPT đó. Bởi tùy theo điều kiện khả năng thực tế của các trường THPT thì quy mô tổ chức của các hoạt động ngoại khóa mới được tổ chức một cách phù hợp, lên kế hoạch một cách hợp lý việc tổ chức các hoạt động ngoại khóa là điều kiện vô cùng quan trọng, tránh thiết kế những hoạt động ngoại khóa có quy mô xa rời thực tế thì cũng không thể đáp ứng về điều kiện khả năng vật chất để thực hiện.

Học sinh THPT ở độ tuổi từ 15 đến 18 tuổi là lứa tuổi đang có nhiều thay đổi về mặt tâm lý và sinh lý. Đây là lứa tuổi mà sự trưởng thành về nhận thức chưa nhiều, nhưng lại là giai đoạn mà mỗi cá nhân luôn muốn khẳng định sự tồn tại của mình, ý thức cá nhân phát triển, trong khi nhận thức về xã hội đang hạn chế. Điều này đặt ra những thách thức không nhỏ cho quá trình dạy học ở trường phổ thông. Đây cũng là lứa tuổi rất dễ bị chấn thương tâm lý, dẫn tới những hành vi sai lệch so với chuẩn mực đạo đức, do đó nếu không được định hướng đúng đắn, tuổi trẻ dễ mất phương hướng đưa đến nảy sinh sự nổi loạn và các hoạt động khác. Chính yếu tố muốn tự khẳng định mình, muốn được thể hiện mình của lứa tuổi này mà việc tham gia các hoạt động xã hội, vị thế xã hội của học sinh giai đoạn này khác với các giai đoạn trước. Lứa tuổi này chứng kiến sự thay đổi rất lớn trong suy nghĩ, trong tâm sinh lý, vì thế những hoạt động ngoại khóa là đặc biệt cần thiết để hình thành nhân cách cho các em, từ hoạt động ngoại khóa các em hiểu hơn về xã hội, hiểu hơn về trách nhiệm công dân đối với gia đình, về cái gọi là “người lớn” trong suy nghĩ và hành động, phát huy tính độc lập trong tư duy của các em. Đây cũng là lứa tuổi mà các em bắt đầu có những định hướng về nghề nghiệp, do đó qua hoạt động ngoại khóa, học sinh sẽ hiểu được thế mạnh của mình, điểm mạnh của mình, niềm đam mê của mình để có sự định hướng nghề nghiệp đúng đắn và phù hợp. Sự phong phú về mặt hình thức tổ chức càng phong phú yêu cầu sự rõ ràng và chi tiết về kế hoạch tổ chức của các hoạt động ngoại khóa. Giáo viên cần phân phối hoạt động ngoại khóa cho cả năm, từng học kì, từng tháng, từng tuần. Khi tổ chức, giáo viên là người hướng dẫn cho các em vận dụng hiểu biết vào việc làm cụ thể. Một khi tính tự lập của các em được đề cao, các em có thể phát biểu ý kiến chủ quan về một vấn đề cụ thể. Khi đó trình độ tư duy, khả năng vận dụng kiến thức của các em sẽ được nâng cao một bước. Tuy nhiên, đối với học sinh THPT, sự hướng dẫn chi tiết, tận tình của giáo viên vẫn là điều cần thiết với các em để các em có thể thực hiện một cách đúng nhất cách thức tiến hành của hoạt động ngoại khóa, từ đó kết quả của hoạt động ngoại khóa sẽ đạt được đúng như đề ra. hoạt động ngoại khóa nếu được tiến hành như vậy sẽ làm cho việc học tập chính khóa được sâu sắc, trình độ suy nghĩ, tính tự lập của học sinh được nâng cao và ngay bản thân các em sẽ thấy hứng thú, tích cực hưởng ứng hoạt động ngoại khóa của trường, vì thế mà bản thân hoạt động ngoại khóa cũng phát huy được vai trò vốn có của nó.

Chính những hoạt động ngoại khóa lịch sử sẽ giúp cho các em thấy được những giá trị của cuộc sống và có định hướng tốt hơn về tương lai của mình.

Mỗi hoạt động giáo dục chỉ thực sự có ý nghĩa khi lôi cuốn được học sinh tham gia và đặc biệt là phù

hợp với những đặc điểm tâm sinh lí của các em. Là một hoạt động giáo dục, hoạt động ngoại khóa có vai trò to lớn trong việc định hình nhân cách, phát triển tư duy của các em và vai trò đó chỉ có thể thực hiện được khi mỗi hoạt động ngoại khóa được tổ chức đáp ứng được những yêu cầu, mong muốn và đặc điểm tâm sinh lí học sinh lứa tuổi này. Do đó, khi triển khai các hoạt động ngoại khóa, giáo viên cần chú ý đến đặc điểm của các em, nhất là phần các biện pháp tổ chức hoạt động ngoại khóa. Ở đây cần nhấn mạnh rằng, bên cạnh những đặc điểm tâm lý chung của các em thì mỗi vùng miền, mỗi địa phương, tùy thuộc vào điều kiện kinh tế xã hội sẽ có thêm những đặc điểm tâm sinh lí khác nhau đó là những đặc điểm văn hóa vùng miền, những đặc điểm về kinh tế - xã hội vùng miền... Đây là những yếu tố mà người giáo viên cần đặc biệt chú ý khi triển khai các hoạt động ngoại khóa.

3.5. Phát huy tính tự nguyện, tích cực độc lập của học sinh

Hoạt động ngoại khóa là một hoạt động giáo dục, diễn ra ở ngoài lớp học, do đó, thành công của mỗi hoạt động ngoại khóa là sự tổng hợp của nhiều yếu tố. Trong đó, một trong những yếu tố quyết định đó là hoạt động ngoại khóa phải phát huy được tính tự nguyện, tính tích cực, độc lập của học sinh, để học sinh thực sự là người làm chủ các hoạt động ngoại khóa còn giáo viên chỉ là người định hướng mang tính chất gợi mở cho các em hoạt động. Trong mỗi hoạt động ngoại khóa, nếu như trước đây, giáo viên là người đứng ra tổ chức, lên kế hoạch, triển khai và học sinh chỉ là người được thụ hưởng một cách bị động, thì ngày nay, với quan điểm “lấy người học làm trung tâm”, các hoạt động ngoại khóa cần hướng đến tạo điều kiện để học sinh phát huy vai trò, thế mạnh của mình, có như vậy, những hoạt động ngoại khóa mới có thể phát huy hết vai trò, ý nghĩa của mình. Mặt khác, mục tiêu môn học hiện nay đã được xác định rất rõ đó là phát triển toàn diện học sinh, đặc biệt là phát triển về kĩ năng cho các em, do đó phát huy tính tích cực độc lập là nguyên tắc bắt buộc khi triển khai các hoạt động ngoại khóa.

3.6. Xác định đúng nội dung lịch sử và lựa chọn hình thức, biện pháp tổ chức hoạt động ngoại khóa phù hợp

Kiến thức của chương trình lịch sử ở trường THPT là rất lớn, vì thế không phải nội dung nào cũng có thể đưa vào tổ chức hoạt động ngoại khóa. Việc xác định đúng nội dung lịch sử cần khai thác để tổ chức hoạt động ngoại khóa là yếu tố có tính chất quyết định đến thành công của hoạt động ngoại khóa. Ở đây, việc xác định nội dung cần dựa vào những tiêu chí đó là: Những sự kiện lịch sử cơ bản, những biến cố của lịch sử Việt Nam và lịch sử thế giới; Những danh nhân, anh hùng giải phóng dân tộc, nhà khoa học, nhà văn hóa lớn có ảnh hưởng đến sự phát triển của địa phương, của dân tộc và của toàn thế giới; Những thành tựu văn hóa tiêu biểu của địa phương, dân tộc và thế giới.

Mặt khác, xác định đúng nội dung lịch sử của hoạt động ngoại khóa còn là sự chính xác về những thông tin, những kiến thức lịch sử được sử dụng trong hoạt động ngoại khóa. Chúng ta đều biết, hoạt động ngoại khóa là làm phong phú, hiểu sâu sắc thêm những kiến thức lịch sử mà học sinh đã học được từ những bài học chính khóa. Vì thế, những kiến thức lịch sử được cung cấp thêm cho học sinh phải đảm bảo sự thống nhất với những kiến thức cơ bản đã được thể hiện trong sách giáo khoa và bài giảng của giáo viên. Cần hạn chế đưa vào hoạt động ngoại khóa những kiến thức lịch sử đang tranh luận, chưa thống nhất vì điều đó sẽ ảnh hưởng đến quá trình nhận thức của học sinh.

Xác định đúng nội dung lịch sử của hoạt động ngoại khóa còn đảm bảo tính Đảng, tính dân tộc trong kiến thức lịch sử. Trong bối cảnh thông tin đa chiều, đặc biệt là từ mạng xã hội hoặc từ các trang thông tin không chính thống, việc định hướng nhận thức cho học sinh trở nên cần thiết hơn bao giờ hết. Đảm bảo tính Đảng, tính dân tộc trong nội dung lịch sử được sử dụng sẽ góp phần giáo dục tư tưởng, tình cảm cho học sinh, đảm bảo thực hiện tốt mục tiêu môn học.

4. Kết luận

Việc đổi mới hoạt động ngoại khóa lịch sử không thể diễn ra một cách tùy tiện, theo phong trào mà cần bám sát những yêu cầu mang tính nguyên tắc, có như vậy mới góp phần thực hiện mục tiêu môn học, đào tạo thế hệ trẻ có ước mơ, có hoài bão, có lòng tự hào về truyền thống quê hương, đất nước, có kĩ năng bộ

môn, có khả năng vận dụng những vấn đề lịch sử vào giải quyết các sự việc cụ thể của cuộc sống đồng thời nâng cao chất lượng, hiệu quả dạy và học bộ môn lịch sử trong trường THPT hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Nguyễn Thị Thế Bình (2014), Phát triển kỹ năng tự học lịch sử cho học sinh, NXB ĐHSP, HN.
- [2] Bộ Giáo dục và Đào tạo - Hội Khoa học LS Việt Nam (2012), Kỉ yếu Hội thảo khoa học quốc gia về dạy học lịch sử ở trường phổ thông Việt Nam, NXBGD, HN.
- [3] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2014), Tài liệu hội thảo: Xây dựng chương trình giáo dục phổ thông theo định hướng phát triển năng lực học sinh, HN.
- [4] Nguyễn Thị Côi (CB), Trịnh Đình Tùng, Trần Việt Thụ, Nguyễn Mạnh Hưởng, Đoàn Văn Hưng, Nguyễn Thị Thế Bình (2009), Rèn luyện kỹ năng nghiệp vụ sư phạm môn Lịch sử, NXB ĐHSP, HN.
- [5] Kiều Thế Hưng (1999), Hệ thống thao tác sư phạm trong dạy học lịch sử ở trường THPT, NXB Đại học Quốc gia HN.
- [6] Đặng Thành Hưng (2002), Dạy học hiện đại - lí luận, biện pháp, kĩ thuật, NXB Đại học Quốc gia HN.
- [7] Phan Ngọc Liên (CB, 1996), Đổi mới việc dạy học lấy học sinh làm trung tâm, ĐHQG, ĐHSP HN.
- [8] Bernd Meier - Nguyễn Văn Cường (2014), Lí luận dạy học hiện đại - cơ sở đổi mới mục tiêu, nội dung và phương pháp dạy học, NXB ĐHSP, HN.
- [9] Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh, Viện Nghiên cứu giáo dục và Trung tâm đánh giá và kiểm định chất lượng giáo dục (2007), Hội thảo và xuất bản kỷ yếu “Hội thảo hiệu quả của hoạt động ngoại khóa đối với việc nâng cao chất lượng dạy - học trong nhà trường phổ thông”.
- [10] Trịnh Đình Tùng (CB, 2010), Dạy học theo chuẩn kiến thức, kĩ năng môn Lịch sử 12, Nxb ĐHSP, HN.
- [11] Trịnh Đình Tùng (CB, 2014), Đổi mới phương pháp dạy học lịch sử, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.

ABSTRACT

Some basic requirements when renovating extracurricular activities in teaching history in high schools today

Extra-curricular activities in history have an important role in realizing the subject's objectives, especially in adding life skills and experiences to students, helping them to develop comprehensively, forming and developing basic competencies, orienting good values for the future... Historical extra-curricular activities have existed for a long time, besides the positive aspects, have revealed many limitations and inadequacies in the face of such strong and extensive renewal requirements as today, therefore, the renewal of History extracurricular activities are one of the urgent issues for teaching and learning history in high schools. The article emphasizes on the basic requirements when we renew our history extracurricular activities to meet the goals of the educational program set out.

Keywords: *Requirements, renovating extracurricular activities, history.*